

se je učiteljem plača zboljšala, in ne mara da se še bode, to je stvar pravična, kajti svet več tirja od učiteljev, tedaj naj tudi zboljša njih materijalno stanje.

Zavedanje.

Dostikrat je potrebno, da iz svojega stališča vemo določiti, na kateri strani sveta so drugi kraji. Ta potreba je bila vzrok za izsledovanje gotovih oporišč, vsled katerih je mogoče zopet najti glavne strani, s katerimi se dajo druge primerjati in določevati. Že v starodavnih časih je bila tečajna zvezda naj bolj zanesljivo oporišče, ker ona je edina zvezda, ki svojega stališča vsaj na videz nikdar ne spremeni.

Da tečajnico (polarno zvezdo) najdemo, poiščimo si naj popred sozvezdje velicega voza. To občeznano sozvezdje šteje 7 jako svetlih zvezd; 4 izmed njih delajo podobo čveterokota, in ostale tri naslanjajo se nanj v sločeni čerti, ter delajo vozu oje. Ako si mislimo zadnji zvezdi, na nasprotni strani ojesa z ravno potezo zvezani, in to čerto podaljšano dobro 5krat toliko, kolikor stojite zvezdi vsaksebi, tedaj zadene poteza na svetlo zvezdo, ki je skrajna zvezda „malega voza“, sozvezdja, ki je nekaj manjši od velicega voza, sicer mu pa zelo podobno, samo da zvezde niso tako svetle, in da stoje ravno v nasprotni podobi. Na ta način najdena zvezda je: tečajnica“.

Proti oni strani, kamor kaže tečajnica, leži na vides navpik pod njo točka v obzorji, ki jo imenujemo: sever. V stran proti severju pada točno ob poldne naj krajša senca palice, navpik v tla vtaknena. Pred poldnevom je senca na levo, po poldné pa na desno obrnena.

Zarad tega se imenuje ta poteza, kazajoča proti severu — poldanska čerta — poldnevnicá; njen končaj na eni strani je severna, na drugi pa južna točka.

Z mérjo poldnevnicé primerjajo se druge meri, tako n. p. stran solnčnega vzhoda ali jutra, potem stran zahoda ali večera. Obe ti meri obrneta se ob poletnem času bolj proti severju, in po zimi bolj proti jugu, samo ob času spomladnega in jesenskega enakonočja stojite navpik na poldnevnicí. Za pravo vzhodno-zahodno certo se je toraj odločila navpičnica, stoječa na poldnevnicí. Njena konca sta vzhodna in zahodna točka, blizo prve solnce vzhaja, blizo druge zahaja. —

Naj imenitnejše 4 točke: sever, jug, vzhod, zahod, služijo, da ločimo in zaznamujemo strani neba. Zovemo jih zategadel glavne točke našega obzorja. Ako se z obrazom proti severu obrnenim vstopimo, tedaj imamo na desni vzhod, na levi zahod in za saboj jug. Pod banderci, veternicami, verh hiš ali stolpov kažejo mnogokrat palčice na glavne strani neba, da se ložej po veternicí spozna, na katero stran veter vleče.

Ako hočemo glavne strani neba po dnevi določiti z ravno ne prestrogo natanjčnostjo, storimo tako: Na gladki leseni ploščici narisa se več krogov; navpik v njihovo središče vsadi se kos pletilne igle. Ta priprava položi se na kraj, kateri solnce obseva dopoldne in popoldne, recimo na kako okno. Zdaj se dolgost iglene sence opazuje, ter se zaznamujejo tiste točke na krogih, na katere konec sence zjutraj in popoldne zadene. Ako se potem med dve točki, ki na istem krogu ležite, spona narisa, ter razpolovi in iz središča do najdene polovice ris potegne, tedaj pokaže ta čerta, kam meri poldnevica. — Če pri drugi priliki pogledamo igleno senco v trenutku, ko se senca vjema z narisano čerto, takrat je ravno poldan. Onkraj središča na ploščici podaljšana čerta kaže proti severju, in navpičnica, zarisana na poldnevico meri na izhodno in zahodno stran. Iz poldnevnice sklepamo toraj na vzhod ali orient, in to se imenuje orientirati se, ali zavedati.

Poldnevico na oba načina najti, je pa le mogoče pri jasnem nebu, naj bolj gotovo in hitro pa poleg tečajnice po noči. —

Kolike važnosti je zavedanje, tega v naši domovini ne čutimo, niti ne spoznavamo, ker imamo dovolj dobrih cest in kažipotov. Kdor se pa hoče zavedati v ptujem kraji, ali v kacem velicem mestu po zemljevidu, mora strani neba prav dobro poznati, ako neče v ulicah zgubiti se. To znanje je še bolj pomenljivo za mornarja, ki mora široko morje prebroditi. Dostikrat bi se ne vedel kam obrniti, ko bi mu pri oblačnem ali meglenem vremenu ne bilo mogoče najti oporišč v zavedanje. V takih zadregah bili so mornarji še v 14. stoletji. Ko so se od morskih bregov oddalili in zgubili kopno zemljo izpred oči, pretila jim je velika nevarnost, da bi se bili zgubili in nesrečno končali življenje v valovih mogočnega morja.

Jako imenitna je bila toraj iznajdba kompasa. Ž njim se morejo določiti strani sveta v okoliščinah, kjer ni zato nobenih drugih pripomočkov, kakor na morji, v rudnikih, sredi velikih gozdov. Ta iznajdba se je v Evropi začetkom 14. stoletja jela razširjevati po Lahu „Flaviju Gioja“. — S pomočjo kompasa zavedali so se brodniki na visocem morji tudi pri slabem vremenu, ter so v določeno mér naprej jadrati približevaje se svojemu cilju. Pomorska pot v vzhodno Indijo okoli Afrike, v Ameriko in Avstralijo je bila najdena le s kompasom.

Jan Nep. Nečásek.

G.

»Povsod, v šoli in v cerkvi, smo Vas vidili vselej v svoji sredi.«

Kakor ste nekdanj dve ženski prišle k Salomonu kralju in se prepirale pred njim za še živo dete, češ: „Moj sin živi, in tvoj sin je